

Marta Urbaniec
Biblioteka Główna AGH
marta.urbaniec@bg.agh.edu.pl

Dary – przyjąć czy nie przyjąć? Polityka gromadzenia darów w Bibliotece Głównej Akademii Górniczo- Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie

Streszczenie: W artykule scharakteryzowano politykę gromadzenia darów wpływających do Biblioteki Głównej AGH. Przeprowadzono analizę źródeł pochodzenia darów.

Słowa kluczowe: dary, gromadzenie zbiorów, zasoby biblioteki

Gromadzenie zbiorów jest jedną z podstawowych funkcji biblioteki, której realizacja przekłada się bezpośrednio na bogactwo zasobów i stopień zaspokojenia potrzeb użytkowników. W ciągu ostatnich lat funkcja ta uległa zasadniczym przemianom zarówno w sferze merytorycznej (przedmiotu gromadzenia), jak i organizacyjnej (warsztatu pracy). Podstawowe czynniki zmian to pojawienie się licencjonowanych e-zasobów, poszerzających ofertę zbiorów drukowanych oraz komputeryzacja procesów gromadzenia, co w przypadku niektórych systemów bibliotecznych pozwala na pełną integrację czynności zamawiania i ewidencji nabytków¹. Obecnie gromadzenie zbiorów rozumiane jest nie tylko jako tworzenie zbiorów bibliotecznych w postaci materiałów o różnej formie wydawniczej i sposobie zapisu (od rękopisów po dokumenty elektroniczne), lecz także jako proces organizowania dostępu do źródeł informacji elektronicznej². Gromadzenie zbiorów odbywa się dwutorowo. Z jednej strony pozyskuje się nowe materiały biblioteczne oraz uzupełnia braki już istniejącego księgozbioru poprzez kupno, dary, wymianę i otrzymywanie egzemplarzy obowiązkowych, z drugiej zaś – organizuje dostęp do źródeł elektronicznych (w formie licencjonowanych baz danych i/lub książek dostępnych online).

Proces gromadzenia zbiorów, niezależnie od rodzaju biblioteki, powinien być szczegółowo zaplanowany, tak aby zapewnić czytelnikom dostęp do nowych publikacji z dziedzin, które stanowią ich warsztat pracy naukowej oraz znajdują się w obszarze ich zainteresowań. Poszukiwanie dostępu do najnowszych publikacji jak i konieczność szybkiego pozyskania informacji, wymogły na bibliotekarzach zmianę dotychczasowej polityki gromadzenia zbiorów. Przemiany w bibliotekarstwie sprawiły, że obecnie polityka gromadzenia zbiorów jest postrzegana jako część szerszego procesu nazywanego „zarządzaniem zbiorami”, w którego skład wchodzi także zarządzanie funduszami, stała analiza zbioru i jego wykorzystania, ochrona, a także selekcja zbędnych publikacji³.

¹JAWORSKA, M., RZESKA, E. Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie - problemy i kierunki rozwoju. *Folia Bibliologica* 2015, vol. 57, s. 63–77. ISSN 1230-2376

²TOKARSKA, A. (red.). *Bibliotekarstwo*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2013, s. 131. ISBN 978-83-61464-95-2.

³WOJCIECHOWSKI, J., Z problemów organizacji zasobów bibliotecznych. *Przegląd Biblioteczny* 1998, nr 1, s. 6–7. ISSN 0033-202X.

Biblioteki szkół wyższych realizują politykę gromadzenia ukierunkowaną na środowisko akademickie i uwzględniają w niej dziedziny nauki uprawiane na uczelni oraz prowadzone kierunki studiów⁴.

Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie (BG AGH) jest biblioteką naukową, która profil swojego księgozbioru podporządkowała potrzebom działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej zarówno pracowników, jak i studentów macierzystej uczelni. Część księgozbioru ma charakter uniwersalny, uwzględniający najnowsze osiągnięcia nauki i techniki, tak aby użytkownik miał zapewniony dostęp do materiałów wspomagających jego warsztat pracy. Biblioteka dysponuje własnym budżetem, co pozwala na regularne dokonywanie zakupu bieżących nowości wydawniczych zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym. Jest to główne źródło wzbogacania księgozbioru. Dodatkowo, podobnie jak w innych bibliotekach akademickich, zbiory uzupełniane są w drodze wymiany z innymi ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą. Do Biblioteki wpływają również książki, których darczyńcami są osoby fizyczne (w dużej mierze pracownicy uczelni ofiarowujący własne publikacje), instytucje, stowarzyszenia, fundacje. Ta forma pomnażania księgozbioru jest niestety najmniej przewidywalna, jeśli chodzi o aktualność i jakość zawartej wiedzy, częstotliwość wpływów, a także przydatność.

W ujęciu historycznym nie sposób przecenić rangi darowizn. Początek wielu bibliotek instytucjonalnych stanowiły legaty prywatnych darczyńców, przekazujących swe księgozbiory na rzecz uniwersytetów, klasztorów czy organizacji kulturalnych, towarzystw naukowych. Dary fundatorów, profesorów, zamożnych członków zgromadzeń zakonnych, to dziś trzon starego zasobu wielu bibliotek naukowych, najwartościowszy pod względem historycznym i antykwarycznym⁵.

W dzisiejszych czasach działalność wydawnicza jest bardzo szeroko rozwinięta i przyjmując dary do zbiorów bibliotecznych należy pamiętać, że ważna jest przede wszystkim jakość księgozbioru a nie jego wielkość. Nie jest wskazane zatem włączanie do zasobów wszystkich materiałów przekazywanych przez darczyńców, ponieważ nie każda ofiarowana publikacja może być przydatna, a bezmyślne pomnażanie księgozbioru prowadzi tylko do nieefektywnego wypełniania ograniczonych powierzchni magazynów. Obecnie biblioteki zastrzegą sobie możliwość dokonania selekcji proponowanych darowizn, posługując się zasadą „darów kontrolowanych”⁶. W związku z tym konieczna jest gruntowna ocena przydatności książek czy roczników czasopism pod kątem:

- zgodności z reprezentowanym profilem tematycznym zbiorów,
- aktualności informacji zawartych w przekazywanych darach,
- kompletności oraz stanu fizycznego w jakim się znajdują.

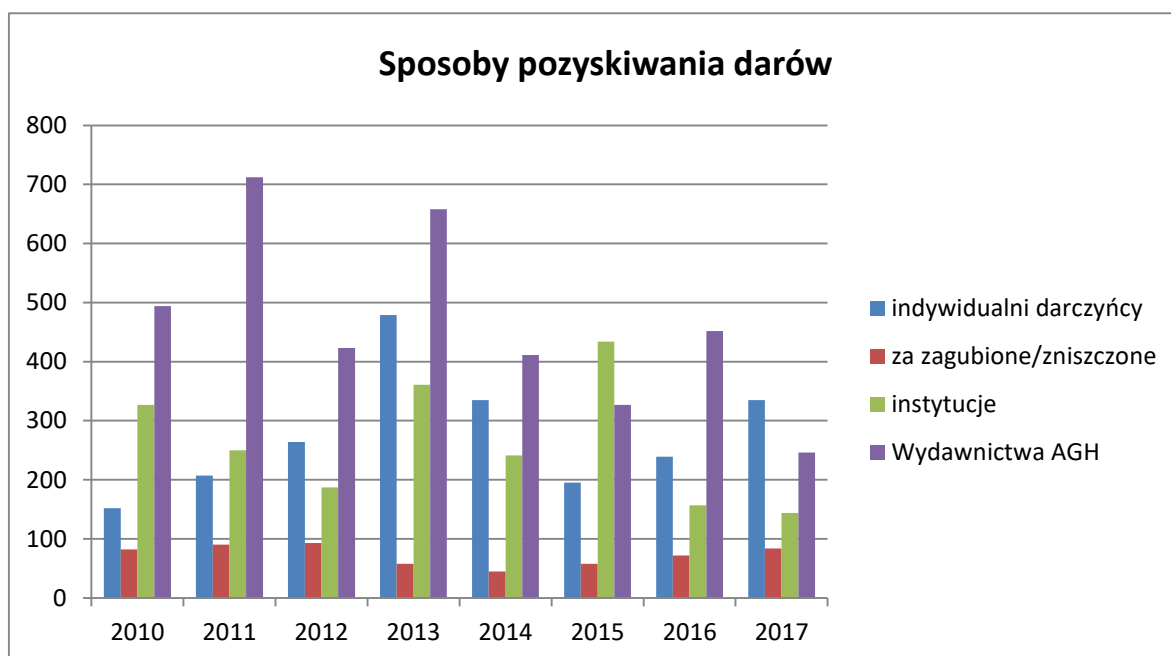
⁴ŻMIGRODZKI, Z. (red.). *Bibliotekarstwo*. Wyd. 2 uzup. i rozsz. Warszawa: Wydaw. SBP, 1998, s. 16–24. ISBN 83-87629-09-X.

⁵CIEŚLIK, K., Dary w racjonalnym gromadzeniu. W: GANAKOWSKA, U., RÓŻYCKA, M. (red.). *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich. Materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Pobierowo, 15–17 września 2011*. Szczecin, 2012, s. 160–169. Seria „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego”, T. IX. ISBN 978-83-87879-94-5.

⁶BYTNAR, E. Gromadzenie druków zwartych w bibliotece akademickiej – na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego. *Podkarpackie Studia Biblioteczne* [online]. 2013, nr 2. [Dostęp 25.11.2018]. ISSN 2084-9338. Dostępny w: <http://psb.ur.edu.pl/gromadzenie-drukow-zwartych-w-bibliotece-akademickiej-na-przykladzie-biblioteki-uniwerytetu>.

W Bibliotece Głównej AGH dary przyjmowane do księgozbioru poddawane są wnikliwej analizie pod kątem przydatności. Dopiero po takiej weryfikacji można zdecydować o ich włączeniu do zasobów biblioteki. Publikacje, które nie uzupełniają kolekcji lub nie są zgodne z profilem gromadzonego księgozbioru, oddawane są do bibliotek wydziałowych lub wykładane w określonym miejscu w strefie Katalogu i Wypożyczalni, tak aby użytkownicy mogli się z nimi zapoznać i ewentualnie wziąć dla siebie.

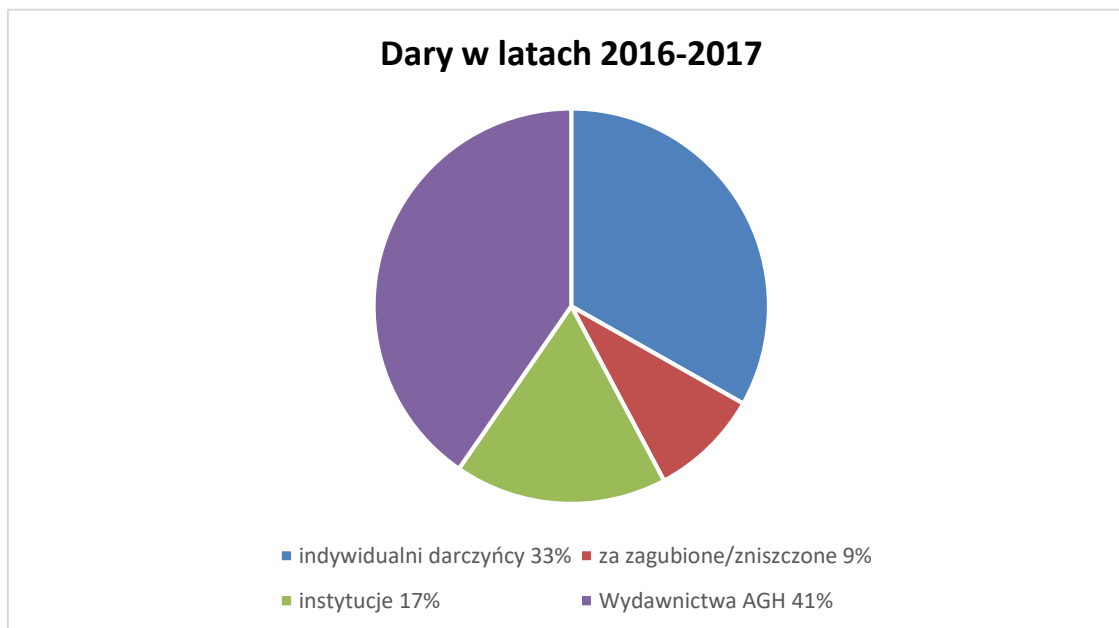
Analizując sposoby pozyskiwania darów – reprezentowane w BG AGH – na przestrzeni ostatnich ośmiu lat (Rys. 1) można wyróżnić cztery główne źródła ich pozyskiwania. Największym są Wydawnictwa AGH, następnie indywidualni darczyńcy. Dalsze miejsca zajmują inne instytucje. Odrębnym źródłem darów są książki odkupione przez czytelników w zamian za zagubione lub zniszczone pozycje.

Rys. 1. Sposoby pozyskiwania darów
Źródło: opracowanie własne.

Dbając o jakość i użyteczność księgozbioru BG AGH dokonuje się wnikliwej selekcji książek otrzymywanych w formie daru biorąc pod uwagę przede wszystkim zgodność z profilem zbiorów biblioteki, zainteresowanie tematyką, aktualność, zapotrzebowanie na dany tytuł, jak również stan fizyczny pozycji.

Przyglądając się dokładniej źródłom pochodzenia darów przekazanych w ostatnich dwóch latach (Rys. 2), można zauważyć, że największą liczbę książek, które tematycznie najlepiej odpowiadają profilowi zbiorów, stanowią pozycje przekazywane przez Wydawnictwa AGH, w ramach serii „Rozprawy i Monografie”, obejmującej wszystkie dziedziny nauki, jakimi zainteresowani są pracownicy i studenci uczelni.

Rys. 2. Dary przekazane w latach 2016–2017
Źródło: opracowanie własne.

Dary otrzymywane od różnych instytucji to kolejne źródło systematycznego wzbogacania zasobów, ale niejednokrotnie dość kłopotliwe i sprawiające trudność przy podejmowaniu decyzji o włączeniu do księgozbioru. Książki po wnikliwym przejrzeniu pod kątem tematyki, jaką obejmują oraz przydatności dla użytkowników, są lub nie przyjmowane do zbiorów. Należy uznać, że ten sposób uzupełniania zbiorów jest najbardziej nieprzewidywalną formą gromadzenia księgozbioru, której nie da się racjonalnie zaplanować. Niesie ze sobą również największe niebezpieczeństwo „zaśmiecania” zbiorów wydawnictwami nieprzydatnymi czy zdezaktualizowanymi. Podobnie w odniesieniu do książek, które otrzymywane są od indywidualnych darczyńców. W przypadku BG AGH przeważającą część darów stanowią oryginały publikacji naukowych pracowników uczelni, przekazywane do biblioteki po wcześniejszym zarejestrowaniu w „Bibliografii Publikacji Pracowników AGH”. Najczęściej są to materiały z konferencji zagranicznych i krajowych, czasem monografie naukowe, a nawet wydawane nakładem pracowników czasopisma (jak choćby *Auxiliary Sciences in Archaeology, Preservation of Relics and Environmental Engineering*). W uzupełnianiu zbiorów, choć najmniej licznie, mają udział pozycje, które użytkownicy przekazują w zamian za książki zagubione lub zniszczone. Po zaistnieniu takiej sytuacji czytelnik uzyskuje od bibliotekarza informację jaką książkę powinien przekazać do biblioteki. Tytuły proponowane do zakupu to przeważnie podręczniki akademickie i skrypty, które cieszą się największym zapotrzebowaniem wśród studentów i są łatwo dostępne w księgarniach. Przekazywane materiały są najczęściej nowszymi wydaniem zagubionego tytułu, co w przypadku książek zawierających szeroko pojęte zagadnienia techniczne, jest niezwykle istotne, z uwagi na szybką dezaktualizację zawartej tam wiedzy. Niejednokrotnie sugeruje się odkupienie książki o innej niż zagubiona tematyce; takiej, która w danym momencie polecana jest przez wykładowców w ramach prowadzonych zajęć.

Dary wpływające do Biblioteki Głównej AGH w dużej mierze urozmaicają oraz powiększają księgozbiór. Niejednokrotnie wzbogacają zasoby o pozycje, których bardzo często nie

można nabyć w inny sposób. Zasadne jest kontrolowanie każdego wpływającego tytułu po to, aby budowana kolekcja była wartościowa i przede wszystkim przydatna czytelnikom, a nie jedynie poprawiała wskaźniki statystyczne. Niestety, jest to również trudna do zaplanowania czy prognozowania w bliższej lub dalszej perspektywie forma wzbogacania księgozbioru, wymagająca dokonywania właściwego wyboru.

Bibliografia:

1. JAWORSKA, M., RZESKA, E. Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie - problemy i kierunki rozwoju. *Folia Bibliologica* 2015, vol. 57, s. 63–77. ISSN 1230-2376.
2. TOKARSKA, A. (red.). *Bibliotekarstwo*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2013. ISBN 978-83-61464-95-2.
3. WOJCIECHOWSKI, J., Z problemów organizacji zasobów bibliotecznych. *Przegląd Biblioteczny* 1998, nr 1, s. 6–7. ISSN 0033-202X.
4. ŻMIGRODZKI, Z. (red.). *Bibliotekarstwo*. Wyd. 2 uzup. i rozsz. Warszawa: Wydaw. SBP, 1998. ISBN 83-87629-09-X.
5. CIEŚLIK, K. Dary w racjonalnym gromadzeniu. W: GANAKOWSKA, U., RÓŻYCKA, M. (red.). *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich. Materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Pobierowo, 15–17 września 2011*. Szczecin, 2012, s. 160–169. Seria „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego”, T. IX. ISBN 978-83-87879-94-5.
6. BYTNAR, E. Gromadzenie druków zwartych w bibliotece akademickiej – na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego. *Podkarpackie Studia Biblioteczne* [online]. 2013, nr 2. [Dostęp 25.11.2018]. ISSN 2084-9338. Dostępny w: <http://psb.ur.edu.pl/gromadzenie-drukow-zwartych-w-bibliotece-akademickiej-na-przykladzie-biblioteki-universytetu>.

URBANIEC, M.. Dary – przyjąć czy nie przyjąć? Polityka gromadzenia darów w Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie. *Biuletyn EBIB* [online] 2019, nr 2 (185), Systemy oceny i nagradzania bibliotekarzy. [Dostęp 15.05.2019]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/672>.